

Öğretmen Adaylarının Değerler Hakkındaki Görüşleri*

Opinions of the Prospective Teachers about Values

Taha YAZAR**

Özet

Bilindiği gibi eğitimin amaçlarından biri de toplumun değer yargılarını bir sonraki kuşağa aktarmaktır. Bu aktarım sürecinde eğitimciler, değerlerin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadırlar. Bu araştırmanın amacı, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesinde öğrenime devam eden öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşlerinin belirlenmesidir. Bu çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2010-2011 öğretim yılı bahar döneminde Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi lisans programlarının son sınıfında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmuştur. Araştırmaya 32 öğretmen adayı katılmıştır. Görüşme sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Veriler, görüşmede yer alan sorular dikkate alınarak sunulmuştur. Öğretmen adaylarının görüşlerini yansıtmak için doğrudan alıntılar yapılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğretmen adaylarının yaşamlarına yön veren başlıca değerlerin manevi değerler olduğu, bunu ekonomik ve dini değerlerin takip ettiği görülmektedir. Öğretmen adaylarının, değerlerin kazanılmasında ailenin önemli bir rolü oynadığını ve değerlerin kazandırılması konusunda ailelerin eğitilmeleri gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır.

Anahtar sözcükler: Öğretmen adayı, değerler, değerler eğitimi.

Abstract

As it is known, one of the aims of education is to pass the values of community to the next generation. Educators in the process of this transfer, play an important role at the transfer of values. The aim of this research is to determine prospective teachers studying at Ziya Gökalp Education Faculty opinions about values. This research utilized qualitative research methods. Qualitative data collection techniques is used in research semi-structured interview technique. Participated prospective teachers were studying last year of their teacher education at Ziya Gökalp Education Faculty at Dicle University during 2010-2011 spring semester. Thirty-two prospective teachers participated in the research. The interview data obtained were analyzed through descriptive technique. The results were presented by considering research questions. In order to reflect prospective teachers opinions direct quotations were used. According to the findings from the research, the main values guiding the lives of prospective teachers are moral values, it is followed by economic and religious values. It is understood that prospective teachers have an opinion about family plays an important role in the acquisition of values and educating families is a need to gain values

Keywords: Prospective teachers, values, values education.

* Bu makale, 26-28 Ekim 2011 tarihlerinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından düzenlenen Değerler Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** Yrd.Doç.Dr., Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi

Giriş

Değer, “Davranışlara genel olarak rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar” olarak tanımlanmaktadır (Halstead & Taylor, 2000, s.169).

Değerler kültüre ve topluma anlam ve önem veren ölçütlerdir. Değerler kavramsal olarak bilinir, coşkusal olarak yaşatılır, paylaşılır, önemsenir ve uslamlama normları gibi kullanılırlar. Değerler sistemi insan deneyimlerini yansıtır ve insan deneyimleri üzerinde doğrudan bir etkiye bulunurlar. Değerler sistemi kişilerden neyin istendiğini, kişilere neyin yasaklandığını; neyin ödüllendirilip neyin cezalandırıldığını belirler (Fichter, 2006, s.175).

Bilindiği gibi eğitimin amaçlarından biri de toplumun değer yargılarını bir sonraki kuşağa aktarmaktır. Bu aktarım sürecinde eğitimciler, değerlerin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadırlar. Bu sebeple hangi değerlerin veya değerler sisteminin ne şekilde aktarılacağı önem arz etmektedir. Bu süreçte eğitimcilerin kendilerine sormaları gereken en önemli sorular, bir eğitimci olarak hangi değerlere sahip olmalıyım, işimle ilgili olarak sahip olmam gereken iş etiği ilkelerim neler olmalıdır? sorularıdır (Akbaba Altun, 2003, s.10).

Değerler bir bütün olarak, alan sınırlaması aranmaksızın, öğretmenlerin sınıf içindeki öğrenme ortamını düzenleyişinde, etkinliklerini uygulayışında, öğretim stratejisinde, içerik seçiminde, sınıf içindeki davranışlarda, öğretim stilinde, disiplin uygulamalarında, öğrencilere yönelik tutum ve davranışlarında yer almaktadır (Veugeliers & Vedder, 2003; akt:Balci & Yanpar Yelken, 2010, s.82). Bir bütün olarak okul ortamı ve okul içi etkileşim alanları değerler için bir sosyalleşme ortamı sunmaktadır. Değer algısının öğretmenlerin hayat görüşü, değer öğretimindeki pratikleri ve mesleğe yönelik tutumları üzerinde önemli etkilerinin olması beklenir (Balci & Yanpar Yelken, 2010, s.82).

Sınıf öğretmenleri ve sosyal bilgiler öğretmenleri başta olmak üzere tüm öğretmenlerin doğrudan ya da dolaylı olarak öğrencilerin değerlerle ilgili duyarlılıklarını geliştirmede ve onları bilinçlendirmede önemli görevler ve roller üstlenmektedir (Yalar, 2010, s.35).

İlgili alan yazına bakıldığında öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin değerlerle ilgili görüş ve düşüncelerini belirlemeye yönelik araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Şahin’in (2010) yaptığı araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının toplumsal değer tercihleri ile ilgili çalışmada öncelikli değerler dini ve ahlaki değerler olarak saptanmıştır. Canpolat, Kaya ve Küçüktağ’ın (2010) yaptıkları çalışmada milli ve manevi değerleri kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarından daha fazla benimsedikleri, kültürel ve evrensel değerleri ise erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarından daha fazla benimsedikleri belirlenmiştir. Fidan (2009) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adayları genel olarak değer öğretiminde belirleyici unsurun aile olduğunu, okulda ve ailede verilen değerlerin çatıştığı görüşündedir. Öğretmen adaylarının ayrıca, medyanın değer öğretiminde okulun ve öğrenmenin etkisini azalttığını, değerler eğitimi konusunda gerekli bilgilere sahip olmadıkları anlaşılmaktadır. Akbaş’ın (2004) yaptığı araştırmada öğretmenler, okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediğini, okul ve aile arasında işbirliği olmadığını ve okul ile ailede verilen değerlerin çatışabildiğini belirtmişlerdir. Tokdemir (2007) tarafından tarih öğretmenleri ile gerçekleştirilen araştırmada tarih öğretmenlerinin çoğunluğunun değerler ve değer eğitimi ile ilgili kuramsal bilgilere sahip olmadığı ancak değer eğitimine karşı olumlu bir tutum içinde oldukları görülmüştür. Yıldırım (2009) tarafından yapılan araştırmada sınıf öğretmenlerinin değer eğitiminin ailede başlaması ve bu süreçte ailenin daha etkin bir rol üstlenmesi gerektiği daha sonra bu görevin okulun başlaması ile okul tarafından üstlenmesi gerektiği şeklinde görüş belirttikleri görülmüştür. Yalar (2010) tarafından yapılan araştırmada öğretmenlerin, kitle iletişim araçlarındaki şiddet ve saldırganlık içeren bazı yayınların okulda verilen değerler eğitimi olumsuz etkilediği, okulda verilen değerlerin ailede ve sosyal çevrede yeterince pekiştirilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimde değer eğitimi dersi almalarının değerleri öğrencilere kazandırmada yararlı olacağı görüşünde oldukları belirlenmiştir.

Gelecekte eğitim kurumlarında görev alacak olan öğretmen adaylarının nasıl bir kültürlenme ve sosyalleşme süreci içerisinde olduklarının dolayısıyla onların değerler sistemlerinin nasıl olduğunun bilinmesi önemlidir (Sarı, 2005, s.80) Öğretmen adaylarının yetiştirilmesi sürecinde değerler ve değerler eğitimi ile ilgili görüşlerini belirlemeye yönelik araştırmaların alan yazınında yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşlerinin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Eğitim Fakültesinde öğrenime devam eden öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırmanın amacına bağlı olarak şu sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının yaşamlarına yön veren değerler nelerdir?
2. Öğretmen adaylarının değerlerin kazanılmasında ailenin rolü hakkındaki görüşlerini nelerdir?
3. Öğretmen adaylarının kitle iletişim araçlarının değerler üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleri nelerdir?
4. Öğretmen adaylarının Eğitim Fakültelerinde “Değerler Eğitimi” dersinin olması ile ilgili görüşleri nelerdir?
5. Öğretmen adaylarının görüşlerine göre öğretmenlik mesleğini oluşturan temel değerler neler olmalıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırmalar, kişilerin deneyimlerini, duygu ve düşüncelerini daha iyi anlayabilmek için tercih edilen araştırmalardır (Ekiz, 2009, s.29). Nitel araştırmayı, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" türü olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım & Şimşek, 2006, s.39).

Araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı soruları önceden hazırlar; ancak görüşme sırasında araştırılan kişilere kısmi esneklik sağlayarak oluşturulan soruların yeniden düzenlenmesine, tartışılmasına izin verir. Bu görüşme tekniğinde, araştırılan kişilerin de araştırma üzerine kontrolleri söz konusudur (Ekiz, 2009, s.63).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2010-2011 öğretim yılı bahar döneminde Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi lisans programlarının son sınıfında öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmuştur. Araştırmaya 32 öğretmen adayı katılmıştır. Öğretmen adaylarının 23'ü (% 72) erkek, 9'u (% 28) da kız'dır. Öğretmen adaylarının lisans programlarına göre dağılımı ise şöyledir:

Tablo 1

Öğretmen Adaylarının Lisans Programlarına Dağılımları

Bölüm	N	%
Biyoloji Öğretmenliği	3	9.4
Coğrafya Öğretmenliği	3	9.4
Fransızca Öğretmenliği	4	12.5
Matematik Öğretmenliği	4	12.5
Resim-İş Öğretmenliği	3	9.4
Sınıf Öğretmenliği	10	31.2
Tarih Öğretmenliği	2	6.3
Türk D. ve Ed. Öğretmenliği	3	9.4
Toplam	32	100

Bu çalışmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örneklemedeki temel anlayış, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Sözü edilen ölçüt ya da ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir ya da daha önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2006, s.112). Bu araştırma kapsamında görüşme yapılan öğretmen adaylarının belirlenmesinde öğretmen adaylarının Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencisi olmaları ve bu araştırma için yapılan görüşmeye gönüllü olarak katılmaları ölçüt olarak alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verileri, görüşme tekniği türlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Araştırmacı tarafından açık uçlu beş sorudan oluşan bir görüşme formu hazırlanmıştır. Geçerliliği sağlamak için eğitim bilimleri alanında çalışan dört alan uzmanına bu sorular sunulmuş, uzmanların görüş ve önerileri doğrultusunda sorular uygulama için son şeklini almıştır. Görüşme soruları, uygulamadan önce çalışma grubu dışında kalan dört öğretmen adayına verilmiş, soruların açık ve anlaşılır oldukları belirlenmiştir. Araştırma verileri, araştırmaya gönüllü olarak katılan ve son sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarından 6- 24 Haziran 2011 tarihlerinde toplanmıştır. Araştırmacının yaptığı görüşmelerde öğretmen adaylarının verdiği sözlü cevaplar daha sonra öğretmen adayları tarafından görüşme formuna yazılı olarak kaydedilmiştir. Görüşmeler yaklaşık olarak 25 ile 60 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleşmiştir.

Araştırmalarda elde edilen veriler ve yapılan analizler araştırmaya katılan kişilere sunularak araştırmacının anlama ve yorumlamalarının doğru olup olmadığı kontrol edilir. Eğer herhangi bir yanlışlık söz konusu ise bu durum araştırmaya katılan kişilerin söyledikleri doğrultusunda düzeltilir (Ekiz, 2009, s.40). Bu bağlamda görüşmeye katılan öğretmen adaylarının bir kısmının belirttiği görüşlerin teyidi yapılmış ve bu yolla güvenilirliğin sağlanmasına çalışılmıştır.

Yapılan görüşmede öğretmen adaylarına şu sorular yöneltilmiştir:

1. Yaşamınıza yön veren başlıca değerler hangileridir? (maddi, manevi, sosyal, kültürel, geleneksel, evrensel v.b. değerler) Açıklayınız?
2. Değerlerin kazanılmasında ailenin rolü hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız?
3. Toplumsal yaşamda kitle iletişim araçlarının değerler üzerindeki etkisi hakkındaki görüşleriniz nelerdir? Açıklayınız?
4. Eğitim Fakültelerinde “Değerler Eğitimi” ile ilgili bir ders olursa bu konudaki görüşleriniz neler olur? Açıklayınız?
5. Öğretmenlik mesleğini oluşturan temel değerler sizce neler olmalıdır?

Verilerin Analizi

Görüşme sonucunda elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniğinden yararlanılmıştır. Betimsel analiz tekniğinde veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, görüşmede yer alan sorular dikkate alınarak da sunulabilir. Betimsel analizde görüşmeye katılanların görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık yer verilir (Yıldırım & Şimşek, 2006, s.224). Bu araştırmada, görüşme sorularının her birine verilen yanıtlardan elde edilen verilerle tematik bir çerçeve oluşturulmuş ve bu temalara görüşleriyle vurgu yapan öğretmen adaylarının sayıları 8 öğretmen adayı (8), 10 öğretmen adayı (10) şeklinde kısaltılarak parantez içinde belirtilmiştir. Öğretmen adaylarının görüşlerini yansıtmak için de öğretmen adaylarının belirttiği ifadelerden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Alıntılar yapılırken de öğretmen adaylarının isimleri yerine öğretmen adayı 5 (Ö.A.5), öğretmen adayı 8 (Ö.A.8), şeklinde kısaltarak kodlama yapılmıştır. Öğretmen adaylarının görüşme sorularına verdiği yanıtlar araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından ayrı ayrı incelenerek kodlanmış ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde öğretmen adaylarının araştırma sorularına verdikleri yanıtlardan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular görüşme soruları doğrultusunda beş ana temada toplanarak sunulmuştur.

Yaşama Yön Veren Başlıca Değerler İle İlgili Bulgular

Öğretmen adayları, yaşamlarına yön veren değerlerin başında manevi değerleri belirtmişlerdir (n=13). Bunu sırasıyla; maddi/ekonomik değerler (n=6), dini değerler (n=5), kültürel değerler (n=3), sosyal değerler (n=2) ve diğer değerler (n=2) olarak ifade edenler takip etmiştir.

Manevi değerle ilgili görüş belirten öğretmen adaylarına ait bazı örnek ifadeler şöyledir:

“Benim için tabii ki manevi değerler öncelikli konumdadır. Çünkü insanı insan yapan değerleri kazanmasına katkıda bulunan en önemli değerler manevi değerlerdir.” (Ö.A.7). “Yaşamımda daha çok manevi değerler yer tutar. Çünkü insanın bedensel ihtiyaçları kadar içsel hazları doyuma ulaştırıldığında mutlu olabileceğini düşünüyorum.” (Ö.A.4).

Maddi/ekonomik değerler ilgili belirtilen görüşler şöyledir:

“Yaşamıma yön veren değerler içinde ağırlıklı olarak maddi değerler yer alır. Çünkü diğer değerleri gerçekleştirebilmek için ekonomik olarak güçlü olmak gerekir diye düşünüyorum.”(Ö.A.2). “Benim için maddi değerler çok daha önemlidir. Çünkü insanın ekonomik özgürlüğü yoksa diğer değerlerin pek bir önemi kalmıyor. Bu acı bir gerçek. Maddi değerler ne acıdır ki benim için şuan tüm değerlerin üstünde yer alıyor.” (Ö.A.15).

Dini değerlerle ilgili bir görüş şöyledir:

“Yaşamıma yön veren en temel değer dini değerlerdir. Bunda dinin birleştirici evrensel ve sevgi üzerine kurulmuş olması etkilidir. Ben dini değerlerin bütün insanların huzuru için gerekli olduğunu düşünürüm. Zaten dini değerlerin insanlığın faydasına olacak bütün değerleri kapsadığını düşündüğümünden hayatıma yön veren değerlerin kapsayıcı olan dini değer olduğunu söyleyebilirim.”(Ö.A.11).

Kültürel değerler ile ilgili bir görüş şöyledir:

“Bence kültürel değerler yaşamımızda önde gelen değerlerdir. Çünkü insanın kültürel değerleri aslında insanın kendisidir. İnsan içinde bulunduğu kültürle olan etkileşimi sonucu kendini gerçekleştirir. Kişiliğinin oluşumunda kültürel değerlerin etkisi göz ardı edilemez” (Ö.A.18).

Sosyal değerler ile ilgili bir görüş şöyledir:

“Aslında tüm değerler önemlidir. Benim için öncelikle sosyal değerler önemlidir. Çünkü insanları birbirine bağlayan değerlerdir. Bu sosyal değerleri de aile ile ve sosyal ilişkide bulunduğumuz arkadaşlarla yaşarız.” (Ö.A.20).

Değerlerin Kazanılmasında Ailenin Rolü İle İlgili Bulgular

Öğretmen adayları, değerlerin kazanılmasında ailenin rolü ile ilgili olarak “Değerlerin kazanımında aile önemli bir rol oynamaktadır” görüşünü ağırlıklı olarak ifade etmişlerdir (n=25). Bunun yanı sıra, öğretmen adayları değerlerin kazanılmasında ailenin rolü ile ilgili olarak “Aileler eğitilerek bilinçlendirilmeli” (n=8), “Aileler değerlerin kazanılmasında okul ile işbirliği içinde olmalı” (n=2) ve “Değerler arkadaş ve çevre ortamında kazanılır” (n=2) görüşlerini dile getirmişlerdir.

“Değerlerin kazanımında aile önemli bir rol oynamaktadır” görüşünü dile getiren öğretmen adaylarına ait bazı örnek ifadeler şöyledir:

“Tabi ki değerlerin kazanılmasında ailenin rolü büyüktür. Yetiştirdiğim aile ortamı benim düşüncelerimi, kültürümü, değerlerimi büyük ölçüde etkilemiştir.”(Ö.A.10). “Aile çocuğun gelişmesinde çok önemli bir yer tutar. Çünkü çocuk her şeyi önce ailede yaşıyor. Çocuk ilk olarak iyi-kötü ayrımını ailede öğrenir.”(Ö.A.21). “Değerlerin kazanılmasında bana göre en önemli görev anne ve babaya düşüyor. Çünkü bir anne veya baba, çocuklarına değerlerin kazanılması sürecinde yaptıkları hal ve hareketlerle iyi bir model olursa çocuklar da onları model alarak değerleri daha kolay kazanırlar.”(Ö.A.19).

“Aileler eğitilerek bilinçlendirilmeli” şeklinde görüş belirten öğretmen adaylarına ait bazı örnek ifadeler şöyledir:

“Bana göre ailelerin de eğitime alınmaları gerekir. Öğretmen değerleri ne kadar öğretirse öğretsin eğer çocuk okulda öğrendiğini ailede görmüyorsa bu davranışın kazanılma şansı yoktur.” (Ö.A.20). “Ailelerin bilinçlendirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır. Sadece öğrenciler değil, aileler de eğitilmeli. Aile eğitilirse toplum eğitilmiş olur. Bilinçli düzgün bir toplum yapısı oluşur.”(Ö.A. 24). “Ailenin eğitilmesi ve bu konularda bilinçlendirilmesi gerekiyor. Sonuçta değerlerin ilk verildiği yer aile’dir.” (Ö.A. 15).

Kitle İletişim Araçlarının Değerler Üzerindeki Etkisi İle İlgili Bulgular

Toplumsal yaşamda kitle iletişim araçlarının değerler üzerindeki etkisi ile ilgili olarak öğretmen adayları “kitle iletişim araçları değerler üzerinde olumsuz etki yapar” (n=22) diye görüş belirtmişlerdir. Bunu, “kitle iletişim araçları değerlerin yozlaşmasına yol açmaktadır” (n=12) görüşü izlemektedir. Ayrıca öğretmen adayları tarafından “kitle iletişim araçları değerlerin topluma kazandırılmasında olumlu ve olumsuz yönleri ile önemli rol oynamaktadır” (n=7) ve “kitle iletişim araçları değerlerin kazanılmasını olumlu yönde etkiler” (n=4) görüşleri dile getirilmiştir.

“Kitle iletişim araçları değerler üzerinde olumsuz etki yapar” görüşünü dile getiren ifadeler şöyle yer almaktadır:

“Bana göre kitle iletişim araçları özellikle günümüzde çocuklar üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır. Çocuklar zamanlarını çevrelerindeki insanlardan çok bilgisayar oyunları ile sanal ortamda geçirmektedir. Bu da onların çevresindeki insanlarla sosyal bağlarını koparmakta onları olumsuz etkilemektedir.” (Ö.A.9). “Kitle iletişim araçlarının değerleri zayıflattığını düşünüyorum. Toplum olarak kitle iletişim araçlarını yerinde kullanmadığımız için aile içerisinde kopukluklar, insanların birbirinden uzaklaşmasını yani insani ilişkileri zayıflattığını düşünüyorum” (Ö.A.7). “Kitle iletişim araçlarının değerler üzerinde olumsuz etkilerinin fazla olduğunu düşünüyorum.” (Ö.A.18).

“Kitle iletişim araçları değerlerin yozlaşmasına yol açmaktadır” görüşünü dile getiren öğretmen adaylarına ait bazı örnek ifadeler şöyledir:

“Teknolojik gelişme ve değişmelerle birlikte daha fazla yaşamımıza giren kitle iletişim araçları değerlerin yitirilmesine, her şeyin gereksiz ve aşırı yaşanmasına yol açmıştır.” (Ö.A.3). “Kitle iletişim araçlarının toplumu yönlendirme gücü ile bazı diziler, filmler ve reklamlar ahlaki ve manevi değerlerin yozlaşmasına neden olmaktadır.” (Ö.A.5). “Kitle iletişim araçları bana göre değerleri yıpratmakta aynı zamanda bireyleri duyarsızlaştırmaktadır.” (Ö.A.31).

“Kitle iletişim araçları değerlerin topluma kazandırılmasında olumlu ve olumsuz yönleri ile önemli rol oynamaktadır” görüşünü dile getiren öğretmen adaylarına ait bazı örnek ifadeler şöyledir:

“Kitle iletişim araçlarının değerler üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır. Olumsuz yönü çocukların bu araçlardaki kimi yayınlardan duygusal olarak etkilenmesi ve çok fazla zaman geçirmeleridir. Olumlu yönü ise, merak edilen bilgilerin araştırma ve incelemeye olanak sağlamasıdır.” (Ö.A.17). “Kitle iletişim araçları değerler üzerinde çok büyük etkiye sahiptir. Bu araçların, kimi zaman olumlu yönde kimi zaman da olumsuz yönde değerleri etkilediği ve önemli rol oynadığı görülmektedir.” (Ö.A.28).

“Kitle iletişim araçları değerlerin kazanılmasını olumlu yönde etkiler” görüşünü dile getiren örnek bir ifade şöyledir:

“Kitle iletişim araçları değerlerin aktarılmasında objektif olarak sunulduğunda, evrensel haklar, ilkeler ve sosyal kuralların kabulü gibi olumlu düşüncelerin topluma kazandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.” (Ö.A.2).

Eğitim Fakültelerinde “Değerler Eğitimi” Dersinin Olması İle İlgili Bulgular

Öğretmen adayları, Eğitim Fakültelerinde “değerler eğitimi” ile ilgili bir ders olması ile ilgili olarak bu dersin faydalı olacağını (n=17) ve öğretmen adayları için Değerler Eğitimi dersi olmalı (n=17) görüşünü aynı ağırlıkta ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmen adayları tarafından Değerler Eğitimi dersi gereksizdir (n=2) görüşü dile getirilmiştir.

Eğitim Fakültesinde “değerler eğitimi” ile ilgili bir ders olması konusunda bu dersin faydalı olacağını belirten öğretmen adaylarına ait bazı örnek ifadeler şöyledir:

“Değerler eğitimi ile ilgili bir ders olursa çok güzel olur. Çünkü biz toplum olarak değerlerimize gereken önemi vermiyoruz. Ailelerin çocuklarına ilk öğrettiği şey okula gidecek ve başarılı olacaksın sonra doktor, avukat olacaksın diyor ama çoğu ayrıca bizim değerlerimize de sahip olmalısın demiyor.” (Ö.A.22). “Bence çok iyi olur. Çünkü değerler bizleri biz yapan özelliklerdir. Değerlerini yitirmiş, kaybetmiş bir toplum içten yozlaşmaya başlamış demektir. Değerlerimize sahip çıkmalıyız. (Ö.A.29).

“Eğitim Fakültelerinde değerler eğitimi dersi olmalı” şeklinde görüş belirten öğretmen adaylarına ait örnek ifadeler şöyledir:

“Böyle bir dersin olması sınıf öğretmenliği bölümü başta olmak üzere bütün bölümler için çok önemli katkı sağlar. Çocuklar ilerideki yaşamı boyunca öğretmenlerinin verdiği değerlere göre yaşayacak ve öğretmenini model alacaktır. Onun için değerler eğitimi ile ilgili bir dersin Eğitim Fakültelerinde verilmesi gerekir. (Ö.A.20). “Böyle bir ders olmalıdır. Bireylere ahlaklı olmayı, saygıyı vb. değerleri içeren derslerin olması hem biz öğretmenlere hem de değerleri kazandıracağımız öğrencilere yararı olacaktır. (Ö.A.25).

“Böyle bir dersin mutlaka olması gerektiğini düşünüyorum. Toplumun değerlerini yeni nesillere aktarmakla görevli olan öğretmenlerin değerleri içselleştirecek bir samimiyetle savunması gerekir. Bu da ancak akademik bir eğitim ile olur. (Ö.A.13). “Çocukları ve gençleri yetiştirecek öğretmen adaylarına yönelik bu dersin verilmesi şart. Değerler eğitiminin yokluğundan ötürü öğretmen adayları toplumun değer yargılarına yabancı kalabiliyor.” (Ö.A.5).

Öğretmenlik Mesleğini Oluşturan Temel Değerler İle İlgili Bulgular

Öğretmen adayları, “Öğretmenlik mesleğini oluşturan temel değerler sizce neler olmalıdır” sorusuna verdiği yanıtlar şöyle sıralanmıştır: Öğretmen dürüst ve ahlaklı olmalıdır (n=10), fedakar olmalıdır (n=9), sorumluluk sahibi olmalıdır (n=5), kültürel ve sosyal değerlere sahip olmalıdır (n=5), öğrencilerine karşı eşit olmalıdır (n=5), öğrencilerine karşı adil olmalıdır (n=4), manevi ve dini değerleri olmalıdır (n=3), değerleri aktarmada model olmalıdır (n=3), vicdanlı olmalıdır (n=2).

“Öğretmen dürüst ve ahlaklı olmalıdır” görüşü ile ilgili örnek bir ifade şöyledir:

“Bir öğretmen dürüst ve ahlaklı olmalıdır ki, yetiştireceği çocuklarda ilerde dürüst insanlar olabilsinler. Çünkü bu çocuklar ilerde toplumu oluşturacaklar. Dürüst, ahlaklı bir toplum için dürüst ve ahlaklı öğretmenlere ihtiyaç vardır.(Ö.A.21).

“Fedakar olmalıdır” görüşü ile ilgili örnek bir ifade şöyledir:

“Öğretmenlik mesleği için fedakarlık ve diğerkamalık olmazsa olmaz değerlerdir. Sadece kendi rahatını düşünen öğretmenler insan yetiştiremez. Öğretmen bunu kendine dert edinmelidir. (Ö.A.11).

“Kültürel ve sosyal değerlere sahip olmalıdır” görüşü ile ilgili örnek bir ifade şöyledir:

“Sosyal, kültürel ve ahlaki değerleri ön planda tutan, hiçbir öğrenci arasında ayırım yapmaksızın onu değerlendiren değerler sistemine sahip olması gerekir. (Ö.A.30).

“Öğrencilerine karşı eşit olmalıdır” görüşü ile ilgili örnek bir ifade şöyledir:

“Bana göre öğretmen herkesi eşit görmeli, koşulsuz kabul etmeli öğrencilerini. Öğretmenliği seven insanları sevip herkesi eşit görecektir.(Ö.A.28).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada elde edilen öğretmen adaylarının görüşlerine göre, öğretmen adaylarının yaşamlarına yön veren öncelikli değerlerin manevi değerler, maddi/ekonomik değerler, dini değerler, kültürel değerler ve sosyal değerler olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulguların Şahin’in (2010) yaptığı araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının toplumsal değer tercihleri ile ilgili çalışmada öncelikli değerler dini ve ahlaki değerler olduğu saptamasını desteklediği söylenebilir. Ayrıca; Canpolat, Kaya ve Küçüktağ’ın (2010) yaptıkları çalışmada manevi değerleri, kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarından daha fazla benimsedikleri bulgusunun da manevi değerlere yapılan vurguyla bir anlamda araştırma bulgularıyla paralellik gösterdiği söylenebilir.

Araştırma bulgularından öğretmen adaylarının, değerlerin kazanılması sürecinde ailenin önemli bir rol oynadığı görüşünde birleştikleri görülmektedir. Bu bulgu, Fidan (2009) tarafından yapılan çalışmada değer öğretiminde belirleyici unsurun aile olduğu bulgusunu desteklediği söylenebilir. Yıldırım (2009) tarafından yapılan araştırmada değer eğitiminin ailede başlaması ve bu süreçte ailenin daha etkin bir rol üstlenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ailenin etkin bir rol üstlenebilmesi için eğitilmiş ve bilinçli olması gerektiği düşünüldüğünde araştırma bulgularının Yıldırım’ın elde ettiği (2009) bulgularla bir anlamda örtüştüğü söylenebilir. “Aileler değerlerin kazanılmasında okul ile işbirliği içinde olmalı” ile ilgili elde edilen bulgular Akbaş’ın (2004) okulda verilen değerlerin aile ve çevrede yeterince pekiştirilmediği, okul ve aile arasında işbirliği olmadığı sonucuyla bir anlamda örtüştüğü söylenebilir. Değerlerin kazanılmasında okul ile ailenin işbirliği içinde olmasıyla okulda verilen değerlerin ailede ve sosyal çevrede pekiştirilmesi olanağı sağlanabilir.

Öğretmen adaylarının, kitle iletişim araçlarının değerler üzerinde olumsuz etki yaptığı ve değerlerin yozlaşmasına yol açtığı görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum, Yalar (2010) tarafından kitle iletişim araçlarındaki şiddet ve saldırganlık içeren bazı yayınların okulda verilen değerler eğitimini olumsuz etkilediği görüşünü desteklemektedir. Elde edilen bulgulara göre öğretmen adayları, “kitle iletişim araçlarının değerlerin topluma kazandırılmasında olumlu ve olumsuz yönleri ile önemli rol oynadığı” görüşünde oldukları söylenebilir.

Elde edilen bulgulardan öğretmen adaylarının, Eğitim Fakültelerinde “değerler eğitimi” ile ilgili bir dersin faydalı olacağına inandıkları ve “değerler eğitimi” dersinin Eğitim Fakültelerinde olması gerektiği görüşünde oldukları anlaşılmaktadır. Bu bulguların, Yalar (2010) tarafından yapılan araştırmada elde edilen “öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimde değer eğitimi dersi almalarının değerleri öğrencilere kazandırmada yararlı olacağı” görüşü ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

Elde edilen bulgulara göre; öğretmenin dürüst, ahlaklı, fedakar, sorumluluk sahibi, kültürel ve sosyal değerlere sahip, öğrencilerine karşı eşit ve adil olmasının öğretmen adayları için öğretmenlik mesleğini oluşturan temel değerler olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Çelikten ve diğerleri (2005)'ne göre, iyi bir öğretmende bulunması öngörülen özelliklerden biri "öğrencilere karşı açık görüşlü ve objektif olma" özelliğidir. Araştırmada yer alan "öğrencilere karşı eşit ve adil olma" bulgusunun bu ifadeleri desteklediği söylenebilir.

Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda şu öneriler geliştirilmiştir:

- Öğretmen adayları için Eğitim Fakülteleri programlarında değerler eğitimi ile ilgili bir ders verilmelidir.
- Öğretmen adaylarının değerler hakkındaki görüşlerinin kapsamlı olarak belirlenebilmesi için daha geniş katılımlı nitel ve nicel araştırmalar yapılmalıdır.

Kaynakça

- Akbaba Altun, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1),7-18
- Akbaş, O. (2004). *Türk Millî Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. Kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*.(Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Balci, F.A. & Yanpar Yelken, T. (2010). ilköğretim öğretmenlerinin "değer" kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H.U. Journal of Education)*, 39,81-90.
- Canpolat, E., Kaya, M. & Küçüktağ, İ. (2010). "Öğretmen Adaylarının Değer Algısı", *9. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Elazığ,1123-1126.
- Çelikten, M., Şanal, M. ve Yeni, Y. (2005). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 2:207-237.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji nedir*. (Çev. Nilgün Çelebi). Ankara: Anı.
- Fidan, N. K. (2009). Öğretmen adaylarının değer öğretimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 2,(20), 1-18. Erişim Tarihi: 16 Eylül 2011, [http:// www.keg.aku.edu.tr](http://www.keg.aku.edu.tr)
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*. 30,169-202.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73-88.
- Şahin, D. (2010). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Toplumsal Değer Tercihleri: Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Örneği", *9. Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu (20-22 Mayıs 2010)*, Elazığ, 545-548
- Tokdemir, M.A. (2007). *Tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi hakkındaki görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).Karadeniz Teknik Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Veugelers, W. & Vedder P. (2003). Values in teaching. *Teachers and Teaching: theory and practice*, 9, 377-389.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*. (Yayımlanmamış doktora tezi) Mersin Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, K. (2009). Values education experiences of Turkish class teachers: A phenomenological approach. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.